ڕۆمانی دواوێستگەم باکوورەوچەند سەرنجێك … سەدیق سەعید ڕواندزی

ئەوەی ڕۆمان لەگێڕانەوەی مێژوویی جیادەکاتەوە، بەرجەستەکردنی وێنەیەکی دیکەی نوێیەبەدەرلەوێنە مێژووییەکە. نوێ بەومانایەی ڕۆمانووس چەند لەکێڵاوەڕێژنەی ئەدەبەوە بۆڕووداوەکان دەچێت و گوزارشتیان لێدەکات.کێشەی بەشێك لەوانەی ڕۆمان دەنووسن بەتایبەتیش کەهیچ ئەزموونێکی نووسینی ئەوژانرەیان نییەلەوە دایە، کەدرك بەوجیاوازییە ناکەن کەڕۆمان لەبیۆگرافیاو یادەوەری، وەك مێژووجیادەکاتەوە. واتەبەهەمان زمانی واقیع ڕووداوەکان لەدەقی ڕۆماندا، بەرجەستەدەکەن. مێژووئەوەیەکەڕوویداوە. بەڵام ڕۆمان ئەوەیە کەدەیخوێنینەوە. ئەگەرخوێنەربەهەمان شێوازی گێڕانەوەیەکی مێژوویی ڕۆمانی خوێندەوە، ئیدی جیاوازی لەنێوان ڕۆمان وەك ژانرێکی ئەدەبی باڵا، لەگەڵ ڕووداوو مێژوونامێنێت. بێگومان لەنێوان هەردووژانرەکەدا، چەندین توخمی هاوبەش هەن، کە گێڕانەوە یەکێکە لەوڕەگەزەهاوبەشانە.

بەڵام لەڕۆماندا، گێڕانەوە ڕەهەندێکی هونەری هەیەکەتیایدا، وەسف و گوزارشتکردن و شیعریەتی گێڕانەوەوچەندین لایەنی دیکەی زمانی، لەخۆدەگرێت. لە خوێنەوەی مێژوودا، خوێنەرتەنها بەرەڕژوو،بەرڕووداوەکان دەکەوێت. بەڵام لەڕۆماندا بەرشوێن و کارەکتەرو چەندین تەکنیکی دیکە دەکەوێت. گەلێك جار ڕۆمانێك دەخوێنینەوە، پترلەوەی ڕۆمان بێت، سەرگوزشتەی ژیانی تایبەتی وکەسی نووسەرەکەیە. کەئەمەش دەچێتە چوارچێوەی یاداشتنامە، نەك ڕۆمان. چونکەلەڕۆماندا، مەرج نییەکات و شوێن وکارەکتەرەکان، هەمان ئەوانەی نێو واقیع بێت.بەڵام لەیاداشتنامەدا،نووسەرچەقی ڕووداوەکانە.

چونکە ئەوباسی خۆی دەکات. لێرەوەش دەبینین گەلێك جارنووسەرانی ئێمەبەشێکیان یادەوەرییەکانی خۆیان لەژێر تایتڵی ڕۆمان نووسیوەتەوە، کەلەڕاستیدا ڕۆمان نییە.ئەگەرکتێبەکە ناونیشانی ڕۆمانی بەسەرەوە نەبێت، ڕەنگە خوێنەرکێشەیەکی ئەوتۆی نەبێت. بەڵام کاتێ لەژانری ڕۆماندا پێڕین دەکرێت، ئەوکات دەبێ هەڵگری ڕەگەزەکانی نووسینی ڕۆمان بێت. لەو ڕوانگەیەشەوە بڕوام

وایەکتێبی(دواوێستگەم باکوورە) یاداشتنامەیە بەرلەوەی ڕۆمان بێت. چونکە نووسەرەکەی بەزمانێکی واقیعیانەی ڕووت، بەگێڕانەوەیەکی سادەی مێژوویانە، ڕووداوەکان دەگێڕێتەوە. لەو کتێبەداتەکنیکی گێڕانەوە لەهەندێ شوێندا ئەوەندەسادەوناٸستاتیکی دەبێتەوە، کەخوێنەرهەست بەوەدەکات ئەوەی دەیخوێنێتەوە ڕۆمان نییە،بەڵکوگێڕانەوەیەکی مێژووییە. کەمترین هونەرکاری لەڕووی زمانی گوزارشتکردنەوە لەکتێبەکەداهەیە.

ناوەڕۆکی ئەوکتێبە، کەبڕوام وایە خودی نووسەری کتێبەکە، کارەکتەری ڕووداوەکانە، باس لەکەسێك دەکات کەناوی(شکۆیە).شکۆ لەگوندێك لەدایك دەبێت، بەشێکی ژیانی لەوێ دەباتە سەر.تادواجاردێنەشارولەوێ ژیان دەگوزرێنێت و دواى ساڵانێکی زۆریش، بەهۆی ڕووداوەکانی دواى ڕاپەڕین وشەڕی ناوخۆی نێوان هێزەسیاسییەکان،ئاوارەی کەنەدا دەبێت. لەوێش گەشتێك بۆجەمسەری باکووردەکات وهەوڵدەدات کتێبێك بنووسێت.

لەپەراوێزی گێڕانەوەی ژیانی کارەکتەری ڕۆمانەکە، نووسەر هەوڵیداوە دووقۆناغ لەژیانی تایبەتی شکۆ ئاوێتەی یەکتری بکات ودواتریش لەسەرئاستی کۆمەڵایەتی و پەروەردەیی بەراوردی یەکتریان بکات.ئیدی نووسەرلەپەراوێزی گێڕانەوەی ژیانی شکۆ، باسی چەندین ڕووداوی دیکەی سیاسی وکۆمەڵایەتی دەکات. باسی شۆڕشی ئەیلول، ئەنفال،کیمیابارانی هەڵەبجە، ژیانی دوێنێی مرۆڤی کوردلەگوند، دیاردە نوێیەکانی ئێستای ژیانی بەناومۆدێرنی مرۆڤی کورد،ژیانی پەناهەندەیی وچەندین ڕووداوی دیکەدەکات.تەنانەت باسی ترەمپ، ئوسامە بن لادن، شەڕی قاعیدە، ڕووداوی یانزەی سێپتەمبەر، فیدل کاسترۆ،نازییەکان و جەنگی یەکەم و دووەمی جیهانی وداعش و ئەبوبەکر بەغدادی ودەیان باسی دیکە دەکات. تەکنیکی گێڕانەوە لەوکتێبەدا، لەشێوەی گێڕانەوەی ئاسایی ژیاننامەی کەسێکە.

زمانی دەربڕین وگوزارشتکردن، وەسف ودەربڕینەکان بەگشتی زمانێکی واقیعیان بەسەردازاڵە. بۆیەکەخوێنەرکتێبەکەدەخوێنێتەوەزۆرئاسایی درك بەوە دەکات کەژیاننامەی کەسێك بەناوی شکۆ دەخوێنێتەوە. ئەگەرچی نووسەرچەندلەسەرژیانی شکۆوەستاوە، ئەوەندەزیاتریش ئاماژەی بۆبابەت ورووداوی دیکەی لاوەکی کردووە. وەك ئەوەی نووسەرمێژوومان بۆبگێڕێتەوە، کەلەبنەڕەتیشداوایە. ئەگەر ڕووداوەکانی ڕۆمانێك هێندەواقیعی بوونەوە،کەوەك مێژووێك باس بکرێت، ئیدی سیما هونەرییەکانی ڕۆمان کاڵدەبنەوە. نووسەرچونکە مێژووی گێڕاوەتەوە، لەچەندین ڕووەوەهەڵەی زەقی کردووە. ئەگەرچی

نووسەری ڕۆمانەکە یەکێکەلەشاعیرەدیارەکانی قۆناغی هەفتای شیعری کوردی، وەلێ ئەوزمانە شیعرییەلەڕۆمانەکەدا هەستی پێ ناکرێت. بەگشتی وەك خوێنەرێك لەبارەی ڕۆمانەکەوە، ئەو سەرنجانە دەخەمە ڕوو:_

یەکەم:_هەڵەی مێژوویی_

نووسەر لەڕۆمانەکەیدا،چونکە بەشێکی گەورەی بۆ مێژوو تەرخانکردووە،بۆیە باسی چەندین ڕووداوی مێژوویی دەکات. هەندێکییان تەنها دووسێ ساڵێك بەسەریاندا ڕەتبووە، کەچی نووسەر بەهەڵە ئاماژەی بەکاتی ڕوودانیان داوە.بۆنموونە:_

*لاپەڕە22ی نووسیویەتی:_(لەساڵی 1983لە شەڕی ئێران و عێراق کوژرا.سێ ساڵ دواترئەوشەڕە ڕاوەستا). هەڵبەتە ئەگەر سێ ساڵ دواتر بخەینە سەرساڵەکە ئەوادەبێتە 1986، لە کاتێکدا شەڕی ئێران و عێراق لە ساڵی 1988 کۆتایی هات..

*لاپەڕە 33نووسیویەتی:_(شکۆلەپۆلی نۆ بوو). گەرچی نووسەرباسی ژیاننامەی شکۆ دەکات لەشەستەکاندا،بەڵام دەبوو بزانێ ئەوکات پۆلی نۆنەبووە، بەڵکو پێیان دەگووت سێی ناوەندی. پۆلی هەفت و هەشت و نۆ، دوای کۆنفرانسی پەروەردەیی لەدووهەزاروهەفت، بووە شوناسی ئەوقۆناغە.

* لاپەڕە 74 نووسیویەتی:_(داعش لە 30ی ئاب پەلاماری شنگالیدا). بێگومان هەڵەیەو 3ی ئابە نەك سی ئاب.

*لاپەڕە 93 نووسیویەتی:_(ساڵی 2015 داعش پەلاماری عێراقیدا). بێگومان ئەمەشیان هەڵەیە. داعش لە 10 حوزەیرانی 2014 پەلاماری عێراقیدا.

*لاپەڕە 211 نووسیویەتی:_(سعودیە دراوسێی عێراق و سوریایە). هەڵبەتە سعودیە دراوسێی عێراقە، بەڵام سوریانا. ئوردن دراوسێی سعودیەیە. دەکرێ بۆزانیاری نووسەرسەیری نەخشەی نیشتمانی عەرەبی بکات.

*لاپەڕە 212 نووسیویەتی_(وەسی مامی فەیسەلی دووەم کارەکانی پاشای ڕایی دەکرد). وەسی مامی پاشا نەبوو، خاڵی پاشا بوو.

*لاپەڕە264ی نووسیویەتی:_(عێراق وئێران هەشت ساڵ شەڕیان لەسەر کەنداوی عەرەبی کرد). ئایا شەڕی ئەودوو وڵاتەلەسەرکەنداوی عەرەبی بوو؟.

*لاپەڕە 265 نووسیویەتی:_(یەك بلیۆن مرۆڤ لەسەرزەوی هەن).نازانم مەبەستی نووسەرلەوبلیۆنە چییە؟ لەکاتێکدا هەمووجیهان تەنها هەفت ملیار کەسە.

دووەم:_گێڕانەوە:_

ئەگەرچی ڕۆمان بەگشتی، دەبێ هەڵگری زمانێك بێت کەمترین فۆڕمی گێڕانەوەی واقیعی تێدابێت.چونکە ئەگەرزمان ڕەهەندێکی هونەری نەبێت، ئەوا جیاوازی لەنێوان گێڕانەوەی ڕووداوێك لەڕۆمان و گێڕانەوەی ڕووداوێکیش لەمێژوودا ناکرێت. بەڵام لەوڕۆمانەدا، خوێنەربەرچەندان دەربڕین و پەڕەگراف دەکەوێت کەواهەست دەکات ئەوەی دەیخوێنێتەوە ڕۆمان نییە، بەڵکوگێڕانەوەیەکی ئاساییە بێ هیچ جوانکاریی وهونەرکارییەکی زمان. لێرەداچەند نموونەیەك دەهێنینەوە:_

* لاپەڕە 86 ڕۆماننووس نووسیویەتی:_(سەرکانیەکانیان سەب دەکرد، خەڵکیشیان بەکۆمەڵ زیندەبەچاڵ دەکرد، هاتووچۆیان قەدەغە دەکرد).

*لاپەڕە 90 نووسیویەتی:_(لەڕێگا بەتایبەتی هاوینان لەنێوخۆیان لەڕێگا پارەیان کۆدەکردەوە).

*لاپەڕە 96 نووسیویەتی:_(سەلیم چووە بازارتورشی کڕی، تاریك داهات، گەوهەرسفرەی ڕاخست، هێلکەکانی سپی کرد).

لاپەڕە 154 نووسیویەتی:_(پیاوێك ناوی ئەنوەربوو،تەمەنی لەسەرووی چل بوو، مامۆستابوو، لەوکاتەی هاوسەرگیری کردبوو، هەمووساڵێك منداڵیان دەبوو، ئەوکات دەمنداڵی هەبوو). سەیری ئەوهەموو(بوو)ە بکە، لە سێ ڕستەدا.

*لاپەڕە272 نووسیویەتی:_(لەکاتی نوێژدەبێ پێڵاوەکان داکەنی و لەدەرەوەداکەنی).

بێگومان، زۆرپەڕەگرافی دیکەی لەوشێوەیە لەکتێبەکەدا هەن، وەلێ ئێمە تەنها ئەم چەند نموونەیەمان خستەڕوو.

سێیەم:هەڵەی چاپ_

گەرچی ئەم کتێبە هەڵەچنی بۆ کراوە، بەڵام وەك ئەوە وایەبەبێ پێداچوونەوە چاپ کرابێت. لەچەندین شوێن هەڵەی فۆنت و پیت دەبینین. لەهەندێ شوێندا، پیتی(ك) کراوەبە(گ).گریمان نووسەری ڕۆمانەکە لەبەرباری تەندروستی یاخود تەمەن، یان هەرهۆکارێکی دیکە،نەیتوانیبێت بژاری ئەوهەڵانە بکات، بەڵام نازانم هەڵەچنی کتێبەکە ئەرکی چی بووە؟ تەنانەت لە ژیاننامەی نووسەردا،هەڵەیەکی مێژووی زەق کراوە. کاتێ نووسیویانە یەك کۆمەڵە شیعری لە ساڵی(1997) بڵاوکردۆتەوە. بەڵام ئەمە هەڵەیەو ساڵی 1977 وبەناوی سەمای بەفری ئێوارانە. دواجار دەڵێم خۆزگە بەرزنجی شاعیرو ماڵی وەفاییش، کتێبی پیاوێکی بێجامە شینیان لەبڕی ئەم کتێبە

وەردەگێڕاو چاپ و بڵاویان دەکردەوە، کەزەمەنێکە حەزدەکەم ئەو کتێبەبەزمانی کوردی بخوێنمەوە..

---

*پەراوێز:_ دواوێستگەم باکوورە/ ڕۆمان/نووسینی جەلال بەرزنجی/بڵاوکراوەی ماڵی وەفایی 2018..